

การประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีใน สถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ ในอำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี Assessment of the Impact of the COVID-19 Pandemic on Antenatal Care Clinic and Well Child Clinic Services in Primary Care Unit in U Thong District, Suphan Buri Province

จารีศรี กุลศิริปัญญา, ปร.ด. (การบริหารการศึกษา) ¹

Jareesri Kunsiripunyo, Ph.D. (Educational Administration) ¹

ณัฐฉิณี อ็อกซู, พย.ม. (การจัดการการพยาบาล) ²

Nutchavee Oksue, M.N.S. (Nursing Management) ²

อัมพร สัจจวีรวรรณ, ปร.ด. (สาธารณสุขศาสตร์) ³

Amporn Sajjaweerawan, Ph.D. (Public Health) ³

นาวรัตน์ พระเทพ, ปร.ด. (หลักสูตรและการสอน) ⁴

Nawarat Phrathet, Ph.D. (Curriculum and Instruction) ⁴

Received: January 16, 2024

Revised: April 12, 2024

Accepted: April 21, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนกลุ่มละ 22 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์การประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิก

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ กาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹ Assistant Professor, Faculty of Nursing Kanchanaburi, Western University

¹ ผู้เขียนหลัก (Corresponding author) E-mail: jareesri2511@gmail.com

²⁻⁴ อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ กาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

²⁻⁴ Instructor, Faculty of Nursing Kanchanaburi, Western University

ฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน 2565 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีได้รับผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 2) การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันโรค เช่น ชุด PPE 3) การขาดแคลนงบประมาณ 4) การงานที่เพิ่มขึ้น และ 5) จำนวนผู้ใช้บริการที่ลดลง โดยคลินิกฝากครรภ์หยุดให้บริการฝากครรภ์ แต่มีการโทรศัพท์หรือใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดตามหญิงตั้งครรภ์ ส่วนคลินิกเด็กสุขภาพดีมีการปรับเปลี่ยนการบริการเป็นการเยี่ยมบ้านเชิงรุก

จากการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า ในช่วงที่มีการระบาดของโรคติดต่อ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรปรับเปลี่ยนการให้บริการโดยนำโซเซียลมีเดียรูปแบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สามารถให้บริการที่จำเป็นได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

การให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี สถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ

Abstract

This descriptive research aimed to assess the impact of the COVID-19 pandemic on antenatal care clinic and well child clinic services in primary care unit. The participants consisted of 22 directors, 22 heads of antenatal care clinic, and 22 heads of well child clinic in sub-district health promoting hospitals in U Thong District, Suphan Buri Province. The research instrument was a semi-structured interview form of assessment of the impact of the COVID-19 pandemic on antenatal care clinic and well child clinic services in primary care unit. Data were collected from October to November 2022. Data were analyzed by content analysis, frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results revealed that there were five main impacts on antenatal care clinic and well child clinic services, including 1) no compliance with the measures of COVID-19 prevention; 2) lack of protective equipment such as PPE set; 3) lack of budget; 4) increase staff workload; and 5) decrease number of clients. However, antenatal care clinic had to stop the antenatal care service, whereas telephone or line application following was provided. For well child clinic, the service pattern was modified to active home visit approach.

This research suggests that in case of the pandemic of any communicable disease, the healthcare workers in sub-district health promoting hospitals should modify the service pattern by applying various social medias in order to provide the essential basic services continuously.

Keywords: Impact of the COVID-19 pandemic,

Antenatal care clinic and well child clinic services, Primary care unit

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดสุพรรณบุรีมีมาตรการเฝ้าระวัง ติดตามเจ้าหน้าที่และประชาชนที่เดินทางกลับจากประเทศกลุ่มเสี่ยงที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานฝ่ายปกครอง หน่วยงานด้านสาธารณสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยวันที่ 11 มีนาคม 2563 จังหวัดพบผู้ป่วยโรคโควิด-19 คนแรก ซึ่งสัมผัสโรคจากเจ้าหน้าที่ที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ และวันที่ 24 เมษายน 2563 จังหวัดมี ยอดผู้ป่วยโรคโควิด-19 รวม 6 คน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่อาศัยอยู่ในอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดจึงประกาศ มาตรการล้อมกรอบอำเภออุทุมพรพิสัยเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาดของโรคโควิด-19 และต้องยกระดับมาตรการ การป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคที่เข้มข้นขึ้น โดยจังหวัดสุพรรณบุรีมีมติให้กำหนดและขอความร่วมมือ ชาวอำเภออุทุมพรพิสัยงดการเดินทางออกนอกพื้นที่ที่ไม่จำเป็น (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี, 2563) ซึ่งการประกาศพื้นที่เสี่ยงและยกระดับมาตรการ การป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้มข้นขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลที่อาศัยอยู่ ในพื้นที่ (Li, Wang, Xue, Zhao, & Zhu, 2020) รวมถึงสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ก็จำเป็นต้องมีมาตรการ รับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันนี้เช่นกัน ทำให้เกิดความท้าทายในการให้บริการสุขภาพที่สำคัญ

หลายด้าน รวมถึงการให้บริการคลินิกฝากครรภ์ (antenatal care clinic [ANCI]) และคลินิกเด็ก สุขภาพดี (well child clinic [WCC]) ที่ถูกกำหนดเป็น เครื่องบ่งชี้สถานะสุขภาพของประชากรและการพัฒนา ประเทศที่สำคัญ โดยบ่งบอกถึงความเป็นอยู่ การเข้าถึง บริการสุขภาพขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพ ประชากร แต่เนื่องจากการให้บริการต้องเผชิญกับ ผลกระทบ จึงจำเป็นต้องมีการปรับในเรื่องต่างๆ เช่น การปรับรูปแบบการให้บริการ (กรมอนามัย, 2563; จาริศรี กุลศิริปัญญา และปริศนา มีหินกอง, 2563; ชลธิชา ชุมอินทร์ และคณะ, 2564) เช่น คลินิกฝากครรภ์ อาจต้องส่งหญิงตั้งครรภ์ไปฝากครรภ์ต่อที่โรงพยาบาล นอกจากนี้ สถานพยาบาลยังต้องบริหารจัดการเรื่อง ภาระงานที่เพิ่มมากขึ้น การจำกัดการเดินทาง การบำรุง รักษาวัสดุอุปกรณ์ เนื่องจากมีข้อจำกัดในการจัดหา วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันโรคโควิด-19 และงบประมาณ รวมทั้งการเข้าถึงข้อมูลสถานการณ์เกี่ยวกับโรค

สำนักโภชนาการ และคลังสต็อกสตรีและเด็กปฐมวัย กรมอนามัย ได้ร่วมมือกับองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย ทำการสำรวจเบื้องต้น (rapid survey) เพื่อประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของ โรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์ และ คลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ ใน ด้านการไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 ด้านการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันโรค ด้านการขาดแคลนงบประมาณ ด้านภาระงานที่เพิ่มขึ้น และด้านจำนวนผู้ใช้บริการที่ลดลง เพื่อให้มั่นใจได้ว่า

หญิงตั้งครรภ์และเด็กจะได้รับบริการขั้นพื้นฐานและบริการที่มีความจำเป็นครบถ้วน เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี (Royal College of Obstetricians & Gynaecologists, 2022) เช่น หญิงตั้งครรภ์ได้รับการตรวจเลือดเพื่อค้นหาภาวะโลหิตจาง เด็กได้รับการประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ซึ่งสถานการณ์การระบาดของโรคติดต่ออุบัติใหม่ทำให้นักวิชาการด้านสาธารณสุขได้เรียนรู้วัฒนธรรม/รูปแบบการให้บริการตามวิถีชีวิตใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จากรายงานผลการสำรวจการประเมินผลกระทบเบื้องต้น (rapid survey assessment) ของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย ซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์นักวิชาการของโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการ ในช่วงเดือนธันวาคม 2563 ถึงเดือนมกราคม 2564 พบว่า การระบาดของโรคโควิด-19 มีผลกระทบต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันตามภูมิภาค โดยความรุนแรงของการระบาดมีความสัมพันธ์กับที่ตั้งของจังหวัดที่ติดพรมแดนระหว่างประเทศ ตลอดจนจำนวนผู้อพยพจากต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย (กรมอนามัย และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564)

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นหน่วยงานที่ต้องทำงานรองรับการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี ซึ่งต้องให้บริการทั้งในสถานพยาบาลและการติดตามเยี่ยมที่บ้าน ดังนั้น ในช่วงที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 การให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีจึงได้รับผลกระทบอย่างมาก ต้องมีการปรับระบบบริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี เพื่อลดโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนในสตรีตั้งครรภ์ ทารกในครรภ์ และเด็ก (อังลินี กันสุขเจริญ และวรวรรณ เจริญสุข, 2563) ซึ่งการระบาดของโรคติดต่ออุบัติใหม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้น การประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของ

โรคโควิด-19 จึงมีความสำคัญ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับระบบการให้บริการภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรค จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิในอำเภออุ้มทอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการระบาดรุนแรงที่สุดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการให้บริการตามวิถีชีวิตใหม่ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 หรือโรคระบาดอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดจากแผนดำเนินงานต่อเนื่องสำหรับการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตกรณีโรคอุบัติใหม่/อุบัติซ้ำ ของสำนักงานแพทย์กรุงเทพมหานคร (2564) โดยองค์การต้องมีการปรับตัวเมื่อเผชิญกับความท้าทายที่คาดการณ์ได้ยากจากการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งประเทศไทยต้องให้ทรัพยากรส่วนใหญ่ในการรับมือกับการระบาดดังกล่าว โดยการระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อระบบสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สถานพยาบาลระดับต่างๆ จำเป็นต้องมีการปรับตัวในทุกด้าน เพื่อยังคงสามารถให้บริการสุขภาพแก่ผู้ใช้บริการได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ ในอำเภออุ้มทอง จังหวัด

สุพรรณบุรี โดยผู้ให้บริการคลินิกฝากครรภ์ คือ หญิงตั้งครรภ์ และมารดาหลังคลอด ส่วนผู้ให้บริการคลินิกเด็กสุขภาพดี คือ เด็ก ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเปราะบาง (vulnerable group) และมีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคโควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรประกอบด้วยผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งในอำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 22 แห่ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ ปฏิบัติงานในช่วงที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ในอำเภออุทุมพร และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนกลุ่มละ 22 คน รวมจำนวน 66 คน

เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์การประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ ผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบสำรวจในการศึกษาของสำนักโภชนาการ และคลัสเตอร์สตรีและเด็กปฐมวัย กรมอนามัย ร่วมกับองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย (กรมอนามัย และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564) มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และงานที่ได้รับผิดชอบ จำนวน 3 ข้อ มีลักษณะคำตอบเป็นแบบเติมคำ

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถาม 7 ประเด็น ได้แก่

- 1) การรับรู้ความรุนแรงของการระบาดของโรคโควิด-19
- 2) การรับรู้ความตระหนักของผู้บริหารระดับอำเภอ

- และระดับจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี
- 3) ผลกระทบต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี
- 4) ภาระงานของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี
- 5) ผลกระทบต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์
- 6) ผลกระทบต่องบประมาณ และ
- 7) การรายงานและการสื่อสารกับบุคลากรและผู้ให้บริการ โดยประเด็นที่ 1 และ 2 มีการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ระบุระดับการรับรู้เป็นตัวเลข จาก 1-4 คะแนน ได้แก่ น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ส่วนเกณฑ์การแปลผลคะแนน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ มีการรับรู้ในระดับน้อย (1-1.50 คะแนน) ในระดับปานกลาง (1.51-2.50 คะแนน) ในระดับมาก (2.51-3.50 คะแนน) และในระดับมากที่สุด (3.51-4.00 คะแนน)

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์การประเมินผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว อาจารย์พยาบาลที่เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลชุมชน พยาบาลที่เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลชุมชน และนักวิชาการสาธารณสุขที่เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขชุมชน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ .80

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้ 1) หลังจากโครงร่างวิจัยได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น (เอกสารรับรองเลขที่ WTU 2565-0128 วันที่ 22 กันยายน 2565) ผู้วิจัยจึงเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล และ 2) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และสิทธิในการถอนตัวจากการวิจัย รวมทั้งแจ้งว่าข้อมูลจะได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับและนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น โดย

จะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี และประสานงานกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแต่ละแห่ง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยโทรศัพท์ถึงกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน แนะนำตัว ดำเนินการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างตามข้อความชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ นัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์ ตามความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เวลาคนละ 30–45 นาที ทั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 ผู้อำนวยการ ($n = 22$) พบว่า ผู้อำนวยการส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นนักวิชาการสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 68.18 รองลงมา คือ พยาบาลวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 22.72 มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน 20 ปีขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมา คือ 1–5 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.72 และงานที่รับผิดชอบ คือ งานบริหารทั่วไป ส่วนพยาบาลวิชาชีพรับผิดชอบในการตรวจรักษาเบื้องต้นด้วย

1.2 หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ ($n = 22$) พบว่า หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 81.82 รองลงมา คือ เจ้าพนักงานสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 13.64 มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน 1–5 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมา คือ 6–10 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.27 และงานที่รับผิดชอบ คือ การรับฝากครรภ์ การบริการวางแผน

ครอบครัว และการเชื่อมมารดาหลังคลอด

1.3 หัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ($n = 22$) พบว่า หัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดีมีตำแหน่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ และเจ้าพนักงานสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 40.91 เท่ากัน และเป็นนักวิชาการสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 18.18 มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน 1–5 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ 6–10 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.27 และงานที่รับผิดชอบ คือ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในเด็ก การประเมินพัฒนาการเด็ก การตรวจสุขภาพช่องปาก และการเยี่ยมบ้าน

2. ผลการวิจัยตามประเด็นที่ศึกษา มีดังนี้

2.1 การรับรู้ความรุนแรงของการระบาดของโรคโควิด-19 (คะแนนเต็มเท่ากับ 4) พบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความรุนแรงของการระบาดของโรคโควิด-19 เท่ากับ 4 ($SD = 0$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 12 แห่ง มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความรุนแรงฯ เท่ากับ 3.67 ($SD = .44$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 แห่ง และมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความรุนแรงฯ เท่ากับ 3.33 ($SD = .44$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก จำนวน 7 แห่ง โดยมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.74 ($SD = .02$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 การรับรู้ความตระหนักของผู้บริหารระดับอำเภอและระดับจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี (คะแนนเต็มเท่ากับ 4) พบว่า ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความตระหนักของผู้บริหารระดับอำเภอและระดับจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการฯ เท่ากับ 3.36 ($SD = .49$) และ 3.32 ($SD = .65$) ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความตระหนักของผู้บริหารระดับอำเภอและระดับจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการฯ เท่ากับ 3.36 ($SD = .49$) เท่ากัน ซึ่งอยู่ในระดับมาก และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดีมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้

ความตระหนักของผู้บริหารระดับอำเภอและระดับจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการฯ เท่ากับ 3.67 ($SD = .43$) เท่ากัน ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 ผลกระทบต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี มีดังนี้

2.3.1 การไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 พบว่ามีการไม่สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้า หรือการสวมหน้ากากไม่ถูกต้อง การไม่เว้นระยะห่าง การไม่การล้างมือ ซึ่งสะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตนเองจากโรคของผู้ใช้บริการและพบปัญหาไม่มีหน้ากากอนามัยขนาดที่เหมาะสมกับเด็ก

2.3.2 การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันโรค พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาการขาดแคลนชุด PPE และ ATK โดยเฉพาะในช่วงแรกที่มีการระบาดหนักในพื้นที่ เนื่องจากระบบการเบิกจ่ายวัสดุอุปกรณ์มีความล่าช้า ทำให้วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน จึงแก้ปัญหาด้วยการขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน หรือขอรับบริจาคจากหน่วยงานเอกชน ส่วนเวชภัณฑ์ยาคุมกำเนิด ถุงขยะติดเชื้อ ถุงมือต่างๆ ก็ขาดแคลนและได้รับล่าช้า อีกทั้งการที่สามีภรรยาหรือคู่รักได้ใช้เวลาอยู่ด้วยกันที่บ้านมากขึ้นเนื่องจากการล็อกดาวน์ส่งผลให้มีความต้องการยาคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น ทำให้ยาคุมกำเนิดยิ่งขาดแคลน แต่ไม่มีรายงานการเพิ่มจำนวนของผู้ตั้งครรภ์ นอกจากนี้ การขนส่งที่หยุดชะงักทำให้ได้รับเวชภัณฑ์และวัคซีนล่าช้า ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

2.3.3 การขาดแคลนงบประมาณ พบว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งได้รับผลกระทบด้านงบประมาณในการบริหารจัดการ เนื่องจากเป็นสถานการณ์ของโรคอุบัติใหม่ที่มีการระบาดในวงกว้างซึ่งไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้ล่วงหน้าในการดำเนินการเรื่องนี้ จึงทำให้งบประมาณไม่เพียงพอ

2.3.4 ภาระงานที่เพิ่มขึ้น พบว่า เจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายงานที่เพิ่มขึ้นจากงานประจำ เช่น การปฏิบัติงาน ณ จุดตรวจคัดกรองของชุมชน ทำให้ต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น มีการทำงานเกินเวลาราชการ จึงมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่และครอบครัว

2.3.5 จำนวนผู้ใช้บริการที่ลดลง พบว่าจำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการลดลง เนื่องจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต้องหยุดให้บริการแต่ยังคงมีการโทรศัพท์หรือใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดตามหญิงตั้งครรภ์เกี่ยวกับการไปรับบริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลใกล้บ้านและผลการตรวจครรภ์ รวมทั้งให้ อสม.ช่วยติดตามดูแล ส่วนเด็กที่มารับบริการฉีดวัคซีนตามนัดนั้น มีจำนวนลดลงอย่างมาก เนื่องจากผู้ปกครองไม่กล้านำเด็กมารับบริการ เพราะกลัวว่าเด็กจะเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคโควิด-19 หญิงให้นมบุตรบางคนกลัวว่าหากพาเด็กมารับบริการ เด็กอาจติดเชื้อโรคโควิด-19 จากคนอื่น ๆ ที่มารับบริการด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้ใช้บริการลดลง เช่น ขั้นตอนที่มากขึ้น ทำให้ใช้เวลาเพิ่มขึ้น การที่ต้องเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลขณะมารับบริการ ซึ่งคลินิกเด็กสุขภาพดีมีการปรับรูปแบบการบริการเป็นการเยี่ยมบ้านเชิงรุกโดย อสม. เป็นหลัก ส่วนเจ้าหน้าที่คลินิกเด็กสุขภาพดีมีการสอบถามข้อมูลจากผู้ปกครองทางโทรศัพท์ เพื่อประเมินพัฒนาการและสุขภาพช่องปากของเด็ก

2.4 ภาระงานของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี พบว่า ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี มีความเห็นว่าทุกคนในหน่วยงานมีภาระงานเพิ่มขึ้น รวมถึงมีการใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น จำนวนหรือความถี่ของขั้นตอนการทำงานเพิ่มขึ้น และได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อื่น ๆ เพิ่มเติม ส่งผลให้เกิดความเครียดเนื่องจากภาระงานล้นมือ

2.5 ผลกระทบต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์พบว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันโรคโควิด-19 ที่ขาดแคลนมากที่สุด ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง คือ ชุด PPE และ ATK นอกจากนี้ยังขาดแคลนหน้ากากอนามัย โดยเฉพาะชนิด N95 เจ้าหน้าที่บางคนต้องใช้หน้ากากผ้าแทน อีกทั้งยังขาดแคลนแผ่นปิดหน้า (face shield) เจลล้างมือแอลกอฮอล์ หมวก ซึ่งแก้ปัญหาด้วยการขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./ อบต./ เทศบาล) และการขอรับบริจาคจากภาคเอกชน ซึ่งช่วยบรรเทาปัญหาได้บางส่วน นอกจากนี้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลายแห่งยังได้หาคนมาสอนการทำหน้ากากอนามัย แผ่นปิดหน้า และเจลล้างมือแอลกอฮอล์ ส่วนวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ (นอกเหนือจากวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันโรคโควิด-19) ก็ขาดแคลนและมีความล่าช้าในการส่ง โดยยาที่ขาดแคลนอย่างมาก ได้แก่ ยาลดไข้ ยาลดน้ำมูก และยาคุมกำเนิด ส่วนวัคซีนมีความล่าช้าในการส่ง ทำให้บางครั้งต้องขอยืมโรงพยาบาลชุมชนมาใช้ก่อน

2.6 ผลกระทบต่องบประมาณพบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งได้รับผลกระทบด้านงบประมาณในการบริหารจัดการ ซึ่งไม่ได้เตรียมการไว้ก่อนเนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด โดยทุกแห่งต้องการงบประมาณเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี รวมทั้งในการดำเนินงานอื่นๆ ของหน่วยงาน

2.7 การรายงานและการสื่อสารกับบุคลากรและผู้ใช้บริการพบว่า การรายงานปัญหาการปฏิบัติงานในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี มีการรายงานในแนวดิ่ง (vertical reporting) กับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในรูปแบบออนไลน์ โดยใช้กลุ่มไลน์ เดือนละ 2 ครั้ง ส่วนการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ และภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ เช่น อสม. มีการสื่อสารในแนวนอน (horizontal

reporting) ในรูปแบบออนไลน์ โดยใช้กลุ่มไลน์ระหว่างหัวหน้าคลินิกฝากครรภ์กับ อสม. และกลุ่มไลน์ระหว่างหัวหน้าคลินิกสุขภาพเด็กดีกับ อสม. ซึ่งการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ช่วยในการปฏิบัติงานและการสื่อสารได้ดีมากภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งเรื่องการติดตามงานและการขอความช่วยเหลือต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการประชุมเพื่อพัฒนาตนเองผ่านระบบ Zoom และอื่นๆ ส่วนการรายงานข้อมูลสู่ฐานข้อมูลกลางของกระทรวงสาธารณสุข (Health Data Center [HDC]) มีการรายงานผลการดำเนินงานของพื้นที่ที่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยมีการแจ้งข้อมูลทุกสัปดาห์หรือถี่กว่านั้นหากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 เลาดลง ส่วนการสื่อสารกับผู้ใช้บริการ (หญิงตั้งครรภ์ มารดาหลังคลอด ผู้ปกครองเด็ก) พบว่ามีการใช้กลุ่มไลน์ระหว่างหัวหน้าคลินิกกับผู้ใช้บริการ เช่น ผู้ปกครองเด็ก โดยมีการให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการโดยภาพรวม ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี มีความพึงพอใจมากต่อการรายงานและการสื่อสารที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่มีกลุ่มตัวอย่างบางคนกล่าวถึงประเด็นการฝากครรภ์ที่ต้องหยุดให้บริการเนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ว่าควรให้บริการเท่าที่จำเป็นไปก่อน และควรปรับรูปแบบการให้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การใช้แอปพลิเคชันไลน์/โซเชียลมีเดียอื่นๆ หรือการให้อสม. ช่วยติดตาม

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง มีความเห็นตรงกันว่า สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 มีความรุนแรงในระดับมากถึงระดับมากที่สุด ทั้งนี้

เนื่องจากการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นสถานการณ์ใหม่และไม่ได้ถูกเตรียมการไว้ก่อน ทำให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลประสบปัญหาในการดำเนินงานอย่างมาก โดยอำเภออุทองเป็นอำเภอแรกในจังหวัดสุพรรณบุรีที่พบผู้ติดเชื้อมากถึง 6 คน ระหว่างวันที่ 11 มีนาคม ถึงวันที่ 24 เมษายน 2563 ทางจังหวัดจึงได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ และมีมาตรการควบคุมป้องกันโรคที่เข้มข้นขึ้น (ฉัตรสุวรรณ คำแสน, 2564)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความตระหนักของผู้บริหารระดับอำเภอและระดับจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีในระดับมากถึงระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากอำเภออุทองเป็นอำเภอแรกและอำเภอเดียวที่พบผู้ป่วยโรคโควิด-19 มากถึง 6 คน ในช่วงแรกของการระบาด จังหวัดจึงประกาศมาตรการล้อมกรอบอำเภออุทองเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาดของโรคโควิด-19 และยกระดับมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคที่เข้มข้นขึ้น และขอความร่วมมือชาวอำเภออุทองงดเว้นการเดินทางออกนอกพื้นที่โดยไม่จำเป็น (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี, 2563) ซึ่งการประกาศพื้นที่เสี่ยงและยกระดับมาตรการการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้มข้นขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (Li et al., 2020) และหน่วยงานด้านสาธารณสุขมีบทบาทโดยตรงที่ต้องเข้ามาดูแลประชาชนในส่วนนี้

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง มีความเห็นตรงกันว่า การให้บริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดีได้รับผลกระทบทั้งด้านการไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 ด้านการขาดแคลน

วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันโรค ด้านการขาดแคลนงบประมาณ ด้านภาระงานที่เพิ่มขึ้น และด้านจำนวนผู้ใช้บริการที่ลดลง โดยคลินิกฝากครรภ์ต้องหยุดให้บริการ ส่วนคลินิกเด็กสุขภาพดีมีผู้ใช้บริการลดลงอย่างมาก ซึ่งสาเหตุหลัก คือ ความกลัวของผู้ใช้บริการต่อความเสี่ยงของการติดเชื้อเมื่อมารับบริการ โดยความกลัวว่าจะติดเชื้อโรคโควิด-19 เป็นความท้าทายหลักที่ส่งผลกระทบต่อการมารับบริการคลินิกฝากครรภ์และคลินิกเด็กสุขภาพดี ดังรายงานที่ระบุว่า ประชาชนมีความกลัวการติดเชื้อโรคโควิด-19 จากสถานบริการต่างๆ จึงเก็บตัว ไม่ออกจากบ้าน (สำนักงานสถิติจังหวัดกาญจนบุรี, 2564) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังให้ข้อมูลว่า ผู้ใช้บริการมักปกปิดข้อมูล ไม่มารับบริการตามนัด หรือมารับบริการล่าช้ากว่ากำหนดนัด เนื่องจากกังวลว่าการมารับบริการมีความเสี่ยงที่จะใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ที่มีผลการตรวจโรคโควิด-19 เป็นบวก ความกลัวนี้มีมากขึ้นในพื้นที่ที่มีรายงานการติดเชื้อ และเห็นได้ชัดเจนที่สุดในกรณีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีสถิติการระบาดมากกว่าแห่งอื่น ยิ่งหากเจ้าหน้าที่มีผลการตรวจโรคโควิด-19 เป็นบวก ผู้ใช้บริการก็ยิ่งมีความลังเลที่จะมารับบริการ สอดคล้องกับการศึกษาของกรมอนามัย และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย (2564) ที่พบว่า สถานบริการที่มีเจ้าหน้าที่ติดเชื้อโรคโควิด-19 ต้องปิดให้บริการ เนื่องจากขาดบุคลากร และประชาชนเกิดความกลัวและขาดความเชื่อมั่นในการไปรับบริการ นอกจากนี้ การมารับบริการที่ลดลงยังเป็นผลมาจากการปฏิบัติตามแนวทางรับมือของโรคโควิด-19 ซึ่งเจ้าหน้าที่คลินิกได้พยายามลดความถี่ในการเข้ารับบริการของผู้ใช้บริการ ให้เข้ารับการรักษาเฉพาะกรณีเร่งด่วน และหยุดการให้บริการบางอย่างที่ไม่จำเป็นและมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคโควิด-19 (จารีศรี กุลศิริปัญญา และปริศนา มีหินกอง, 2563; Tadesse, 2020)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิกฝากครรภ์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง มีความเห็นตรงกันว่า ทุกคนในหน่วยงานมีภาระงานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นบุคลากรด่านหน้าที่มีหน้าที่เป็นกำลังหลักในการปฏิบัติทั้งการสกัดกั้น การเฝ้าระวังโรค การค้นหากลุ่มเสี่ยง การส่งตัวเข้ารับการรักษา ตลอดจนการติดตาม เพื่อชะลอภาระงานการรักษาพยาบาลในระดับจังหวัดไม่ให้สูงขึ้นจนถึงขั้นวิกฤตหรือเกิดภาวะเตียงล้น ซึ่งสาเหตุที่การระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ภาระงานของเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก มี 2 ประการคือ 1) ระยะเวลาที่เพิ่มขึ้นในการดำเนินการตามมาตรการการทำความสะอาดและฆ่าเชื้ออุปกรณ์ และการสุกัภิบาลสถานบริการ และ 2) มาตรการและขั้นตอนการคัดกรองในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และการคัดกรองสอบสวนโรคในชุมชนที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม การที่เจ้าหน้าที่พบปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมและการป้องกันโรคในสถานบริการแบบปกติ จึงมีการปรับตัวโดยเปลี่ยนไปให้บริการออนไลน์ เพื่อช่วยลดผลกระทบจากภาระงานที่เพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง และเสนอแนะว่าควรมีการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต เพื่อจัดสรรจำนวนเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอกับความต้องการของภาระงานในกิจกรรมการป้องกันโรคที่เพิ่มขึ้นในภาวะฉุกเฉิน และลดความเสี่ยงที่จะเพิ่มความเครียดหรือความลำบากให้แก่บุคลากรอันจะส่งผลต่อสุขภาพจิต สอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2564) ที่ศึกษาการประเมินกำลังคนระดับปฐมภูมิในการควบคุมสถานการณ์โควิด-19 พร้อมรองรับอนาคต โดยวิเคราะห์ภาระงานขั้นต่ำของบุคลากรประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ให้บริการรักษา ส่งเสริมป้องกัน และมีบทบาทในการควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 แล้วคำนวณชั่วโมงการทำงานที่เหลือหลังหักด้วยภาระงานขั้นต่ำ พบว่า ในระดับจังหวัดสามารถติดตามผู้สัมผัสหรือค้นหาเชิงรุกได้ประมาณ 5,000 คนต่อวัน หากระดมบุคลากรจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งในจังหวัด ในขณะที่ระดับอำเภอสามารถติดตาม

ผู้สัมผัสหรือค้นหาเชิงรุกได้ประมาณ 430 คนต่อวัน หากระดมบุคลากรจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งในอำเภอ และระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75) สามารถติดตามผู้สัมผัสหรือค้นหาเชิงรุกได้ 20-80 คนต่อวัน แต่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลร้อยละ 10 ที่มีปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอที่จะดำเนินการควบคุมโรคได้ตามลำพัง ดังนั้น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่ยังมีศักยภาพในการควบคุมการระบาดของโรคในพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง โดยอาจต้องมีการระดมบุคลากรในระดับอำเภอหรือระดับจังหวัดหากการระบาดของโรครุนแรงขึ้น หรือขอให้ อสม./จิตอาสา เข้ามาช่วยเหลือ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิก ผาครรรค์ และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง มีความเห็นตรงกันว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันโรคโควิด-19 ที่ขาดแคลนมากที่สุด คือ ชุด PPE และ ATK ซึ่งปัญหาการขาดแคลนส่วนใหญ่ได้รับการแก้ไขในระยะสั้น โดยการจำกัดการเบิกจ่ายบางรายการ การขอรับการสนับสนุนจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หรือการขอรับบริจาคจากภาคเอกชน สอดคล้องกับการศึกษาของกายสิทธิ์ แก้วยาศรี และบุญมา สุนทรวีรัตน์ (2564) ที่พบว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันโรคโควิด-19 และอื่นๆ ที่ขาดแคลนอย่างมาก ได้แก่ อุปกรณ์ป้องกันขั้นพื้นฐาน เช่น หน้ากากอนามัย เจลทำความสะอาดมือ ถุงมือ ชุดคลุม หมวก ชุด PPE โดยการวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีวัสดุอุปกรณ์จำนวนจำกัด และกระบวนการขออนุมัติเวชภัณฑ์ค่อนข้างล่าช้า สอดคล้องกับที่สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2565) ระบุว่า สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้ระบบบริการสุขภาพของไทยต้องปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อสร้างมาตรการการส่งเสริมและป้องกันโรค มีการปรับปรุงระบบการเบิกจ่าย การจัดซื้อจัดจ้าง การจัดหาวัคซีน ยา และเวชภัณฑ์ทางการแพทย์ รวมถึงมีการบริหารจัดการที่ทำให้การกระจายอุปกรณ์ทางการแพทย์

สามารถเข้าถึงหน่วยบริการได้อย่างเพียงพอ และเสนอแนะว่าควรมีการจัดหาและสำรองวัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับผู้ใช้งาน เช่น หน้ากากอนามัยสำหรับเด็ก เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการระบาดของโรคโควิด-19 ในอนาคตหรือโรคระบาดอื่นๆ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิก ผ่ากศรกรร และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง มีความเห็นตรงกันว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้รับผลกระทบด้านงบประมาณในการบริหารจัดการ ซึ่งต้องการงบประมาณที่เพียงพอต่อการให้บริการคลินิก ผ่ากศรกรรและคลินิกเด็กสุขภาพดี รวมทั้งในการดำเนินงานอื่นๆ ของหน่วยงาน เพื่อลดความกังวลและความเครียดให้แก่บุคลากร สอดคล้องกับการศึกษาของ ชำรงเกียรติ อุทัยสง (2564) ที่พบว่า การขาดแคลนงบประมาณส่งผลให้บุคลากรทางการแพทย์มีความกังวลและความเครียดมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญกับเรื่องการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการ หัวหน้าคลินิก ผ่ากศรกรร และหัวหน้าคลินิกเด็กสุขภาพดี ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีการรายงานในแนวดิ่งกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โดยใช้กลุ่มไลน์ เดือนละ 2 ครั้ง และมีการสื่อสารในแนวนอนกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ และภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ โดยใช้กลุ่มไลน์ ซึ่งในอนาคตแพลตฟอร์มออนไลน์รูปแบบต่างๆ จะเข้ามามีบทบาทต่อการทำงานมากขึ้น (กรมสุขภาพจิต, 2563) อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างหลายคนมีความเห็นว่าจำเป็นต้องเพิ่มช่องทางและรูปแบบการสื่อสารให้หลากหลายขึ้น เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกันทั้งระดับการศึกษา การเข้าถึงอุปกรณ์สื่อสาร และทักษะการใช้เทคโนโลยี เช่น สมาร์ทโฟน หรือแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้อง โดยควรจัดทำเป็นหนังสือแนวปฏิบัติ คู่มือ รวมถึงมี

การฝึกอบรมเพิ่มเติม อาจเป็นในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ นอกจากนี้ การสื่อสารกับผู้ให้บริการคลินิกผ่ากศรกรรและคลินิกเด็กสุขภาพดี ควรเปลี่ยนไปเป็นการนัดหมายรายบุคคลแทนรายกลุ่ม ซึ่งน่าจะมีประโยชน์ในการเพิ่มความเข้าใจและการปฏิบัติตามคำแนะนำด้านต่างๆ ของผู้ให้บริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในช่วงที่มีการระบาดของโรคติดต่อ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรปรับรูปแบบการให้บริการโดยนำโซเซียลมีเดียรูปแบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น การใช้กลุ่มไลน์ การให้คำปรึกษารายกลุ่มผ่านระบบ Zoom และปรับปรุงระบบการส่งต่อที่รวดเร็ว เพื่อให้สามารถให้บริการที่จำเป็นได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรมีแผนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์กรณีฉุกเฉิน และมีการสำรองเวชภัณฑ์ที่จำเป็น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการปรับตัวหลังเกิดการระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่มีต่อการให้บริการคลินิกต่างๆ ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เช่น คลินิกผ่ากศรกรร คลินิกเด็กสุขภาพดี คลินิกผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2563). *New normal ชีวิตวิถีใหม่*. สืบค้นจาก <https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2288>
- กรมอนามัย. (2563). *การจัดระบบบริการผ่ากศรกรรตรวจหลังคลอด ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19*. สืบค้นจาก https://www.anamai.moph.go.th/download/2563/Covid_19/people/.pdf

- กรมอนามัย, และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2564). รายงานการสำรวจการประเมินผลกระทบเบื้องต้นของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ในประเทศไทยต่อการให้บริการในคลินิกฝากครรภ์ (ANC) และคลินิกเด็กสุขภาพดี (WCC). สืบค้นจาก <https://www.unicef.org/thailand/media/8121/file/First%201,000%20days%20assessment.pdf>
- กายสิทธิ์ แก้วยาศรี, และบุญมา สุนทรวิรัตน์. (2564). แนวทางการดำเนินงานและผลกระทบจากโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส (โควิด-19) จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 7(1), 16–34.
- จารีศรี กุลศิริปัญญา, และปริศนา มีหินกอง. (2563). ระบบบริการฝากครรภ์ที่ปลอดภัยและตอบสนองความต้องการในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19). *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)*, 9(1), 54–66.
- ชลธิชา ชุมอินทร์, ศิริรัตน์ อินทร์ตัน, สุธิมาภรณ์ วินฉ้วน, ชีรภัทร ปานดำ, อภิษฎา นุ้ยผุด, และฮาซันอักริม ดงนะเต็ง. (2564). กลไกการให้บริการในวิกฤตโควิด-19 กรณีศึกษา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านคลองมวน ตำบลหนองปรือ อำเภอรัญญา จังหวัดตรัง. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(5), 295–309.
- ณัฐวรณ คำแสน. (2564). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*, 4(1), 33–48.
- ธำรงเกียรติ อุทัยสา. (2564). COVID-2019: การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์. *วารสาร มจร. ทรัพยากรบริหาร*, 5(2), 94–107.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2564). “วิจัยภาระงานรพ.สต.”: ประเมินกำลังคนระดับปฐมภูมิในการควบคุมสถานการณ์โควิด-พร้อมรองรับอนาคต. สืบค้นจาก <https://www.hsri.or.th/media/news/detail/13401>
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2565). “โควิด-19” เปลี่ยนโฉมระบบบริการสุขภาพไทย เรียนรู้วิกฤต-ต่อยอดโอกาส-เติมเต็มศักยภาพกำลังคนสุขภาพ. สืบค้นจาก <https://www.hsri.or.th/news/1/3617>
- สำนักงานแพทย์ กรุงเทพมหานคร. (2564). แผนดำเนินงานต่อเนื่องสำหรับการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตกรณีโรคอุบัติใหม่/อุบัติซ้ำ. สืบค้นจาก <http://www.msdbangkok.go.th/news/bcp64.pdf?usp=sharing>
- สำนักงานสถิติจังหวัดกาญจนบุรี. (2564). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2564. กาญจนบุรี: ผู้แต่ง.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี. (2563). รายงานการติดเชื้อโคโรนา 2019. สืบค้นจาก <https://sp.hdc.moph.go.th/hdc/main/index.php>
- อังลินี กันสุขเจริญ, และวรรณณ เจริญสุข. (2563). การจัดบริการฝากครรภ์ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โรงพยาบาลหัวหิน. *วารสารหัวหินสุขใจไกลกังวล*, 5(1), 39–49.
- Li, S., Wang, Y., Xue, J., Zhao, N., & Zhu, T. (2020). The impact of COVID-19 epidemic declaration on psychological consequences: A study on active Weibo users. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(6), 2032. doi:10.3390/ijerph17062032

Royal College of Obstetricians & Gynaecologists.
(2022). *Coronavirus (COVID-19) infection in pregnancy*. Retrieved from <https://www.rcog.org.uk/media/ftzilsfj/2022-12-15-coronavirus-covid-19-infection-in-pregnancy-v16.pdf>

Tadesse, E. (2020). Antenatal care service utilization of pregnant women attending antenatal care in public hospitals during the COVID-19 pandemic period. *International Journal of Women's Health*, 12, 1181–1188. doi:10.2147/IJWH.S287534
